

Шлях економічного розвитку Польщі до та після вступу до Європейського Союзу

Шуба Т.П.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри маркетингу та менеджменту ЗЕД
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Луняка В.А.

студентка
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Сашкова А.О.

студентка
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

У статті досліджується питання економічного розвитку Польщі до та після вступу до Європейського Союзу. Для нашої держави досвід Польщі буде дуже корисним, бо, проаналізувавши всі переваги та недоліки вступу до Європейського Союзу, проблеми, які виникали на цьому шляху, Україна може дійти висновків для полегшення цього шляху. Питання євроінтеграції актуальне не лише для України, але і для багатьох інших держав. Євроінтеграція є значним економічним, політичним та соціальним кроком будь-якої держави, який відкриває широкий спектр можливостей для країн, але все ж таки існують деякі недоліки.

Ключові слова: євроінтеграція, Європейський Союз, економічний стан, європейський стандарт, позитивні наслідки, негативні наслідки, інфляція, рівень безробіття, ВВП, державний борг.

Шуба Т.П., Луняка В.А., Сашкова А.О. ПУТЬ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ПОЛЬШИ ДО И ПОСЛЕ ВСТУПЛЕНИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ

В статье исследуется вопрос экономического развития Польши до и после вступления в Европейский Союз. Для нашего государства опыт Польши будет очень полезным, потому что, проанализировав все предпосылки и недостатки вступления в Европейский Союз, проблемы, которые возникали на этом пути, Украина может сделать выводы для облегчения этого пути. Вопрос евроинтеграции актуален не только для Украины, но и для многих других государств. Евроинтеграция является значительным экономическим, политическим и социальным шагом любого государства, который открывает широкий спектр возможностей для стран, но все же существуют некоторые недостатки.

Ключевые слова: евроинтеграция, Европейский Союз, экономическое положение, европейский стандарт, положительные последствия, негативные последствия, инфляция, уровень безработицы, ВВП, государственный долг.

Shuba T.P., Luniaka V.A., Sashkova A.O. THE WAY OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF POLAND BEFORE AND AFTER ENTERING THE EUROPEAN UNION

In this work, the question of the economic development of Poland before and after joining the European Union is studied. For our country, the experience of Poland will be very useful, because, having analyzed all the advantages and disadvantages of joining to the European Union, the problems that arose along this path, Ukraine can find the methods how to make this way easier. The question of European integration is important not only for Ukraine, but also for many other countries. Euro integration is a significant economic, political and social step of any state, which opens a wide range of opportunities for countries, but there are still some problems.

Keywords: eurointegration, European Union, economic status, European standard, positive effects, negative consequences, inflation, unemployment rate, GDP, public debt.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес дослідження досвіду країн, які є членами Євросоюзу, зокрема Польщі, є складним та включає в себе широке коло економічних, політичних та соціальних проблем, пов'язаних із питанням поліпшення економічного стану країн після вступу до ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ця проблема досліджується у роботах багатьох науковців, таких як академік НААН П. Гайдуцький, Е. Моравчик, С. Гофман, С. Уткін, О.Б. Чернига, І. В. Яков'юк, Я.Й. Малик, М.З. Мальський, Л. Медведєв, Ю. Борко, які докладно розглядали проблеми

євроінтеграції України та способи взаємодії України з іншими державами ЄС.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Слід визначити, що у вітчизняній економічній літературі мають місце поки що початкові спроби покращення економічного стану України на прикладі досвіду держав, які вже подолали шлях вступу до Європейського Союзу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Саме тому метою статті є виклад теоретичного матеріалу про економічний стан Польщі до та після вступу до ЄС і з'ясування методів та інструментів, які можуть бути використані Україною для подолання цього шляху.

Виклад основного матеріалу дослідження. Польща, на відміну від України, почала євроінтеграцію відразу ж після здобуття незалежності в 1989 році. Вже у грудні 1991 року Євросоюз підписав із Польщею так звану Європейську угоду (тодішній аналог Угоди про Асоціацію), яка передбачала підготовку до вступу в ЄС. Вже у 1994-му поляки подали заявку на членство. Підготовку до інтеграції з європейським співтовариством поляки почали в 1996-му: спеціально створений Комітет з Євроінтеграції займався адаптацією польського законодавства до європейських стандартів. У 2003-му на референдумі поляки відповіли на питання: «Ви висловлюєте згоду на вступ Республіки до Євросоюзу?». «Так» надійшло від 77,45% за явки 58,85% [3]. Польща стала Членом Євросоюзу 1 травня 2004 року, а до зони Шенген приєдналася 21 грудня 2007 року.

Основною передумовою вступу Польщі в ЄС був кризовий економічний стан країни, з яким поляки хотіли впоратися шляхом зближення з Європою. Потужна і розвинена сучасна Польща до євроінтеграції значно страждала від прояву фінансової світової кризи. Але сьогодні вона є прикладом країни, де ефективні економічні та суспільно-політичні реформи привели до потужного економічного зростання та політичної стабільності.

17 січня 1990 року голова Комісії Жак Делор (J. Delors), виступаючи в Європейському Парламенті, запропонував країнам Центральної та Східної Європи укласти з Європейськими Співтовариствами угоди про асоціацію, які дали би змогу створити «інституційні рамки для цього діалогу, спільних дій у сфері політики та економіки, розширення технічного, культурного, наукового, торговельного і фінансового співробітництва». Ця ініціатива стала імпульсом для початку пере-

говорів, які привели 1 грудня 1991 року до підписання «Європейського Договору» між Польщею і ЄС.

Переговори між Польщею та ЄС, розпочаті 22 грудня 1990 року, дуже швидко виявили наявність істотних розбіжностей між сторонами, що стосуються як політичних, так і економічних питань. Польська делегація прагнула домогтися від ЄС декларації, що підтримувала б намір Польщі вступити до Співтовариства і містила в тексті договір фінансового протоколу, який визначав би умови і терміни надання країні фінансової допомоги, її структуру та обсяг. У розумінні польського уряду, це сприяло б вирівнюванню рівнів економічного розвитку партнерів, більш швидкому впровадженню в життя постанов угоди і давало би польській стороні можливість приймати більш істотну участь у виробленні планів розподілу отриманих коштів. Замість фінансового протоколу представник Спільнот Бенавидес Салас (P. Benavides Salas) запропонував варіант щороку визначати рівень допомоги залежно від стану бюджету ЄС та потреб одержувача коштів. Остаточного не був прийнятий жоден із цих варіантів, сторони домовилися включити в текст угоди лише запис про надання фінансової допомоги у формі позик Європейського Інвестиційного Банку.

1 травня 2004 р. Польща вступила в Європейський Союз. За це рішення на національному референдумі висловилися 74% поляків, 22,5% – проти. А вже через 4 роки після вступу в ЄС, під час опитування центром TNS ОБОР в лютому 2008 року, лише 5% поляків не схвалювали перебування країни в Євросоюзі. Водночас позитивні наслідки від членства в ЄС задекларували понад 80 % опитаних [3]. Якою ж була ситуація в Польщі до вступу в ЄС?

Проаналізуємо основні показники економіки Польщі з 1996 (1998) до 2004 року.

Рівень безробіття в Польщі зростав з 1998 до 2002 року, після чого спостерігався невеликий спад. У 2003 році рівень безробіття досяг 20%. Ця тенденція показана на графіку (рис. 1).

Розмір номінального ВВП Польщі протягом усього періоду плавно зростав. У 2003 році ВВП досяг показника 200 млрд. дол. США (рис. 2).

Що стосується рівня інфляції, то до 2003 року він падав, трохи піднявшись тільки в 2000 році. У 2003 році рівень інфляції в Польщі досяг мінімальної позначки – 0,8%, після чого почалося його зростання (рис. 3).

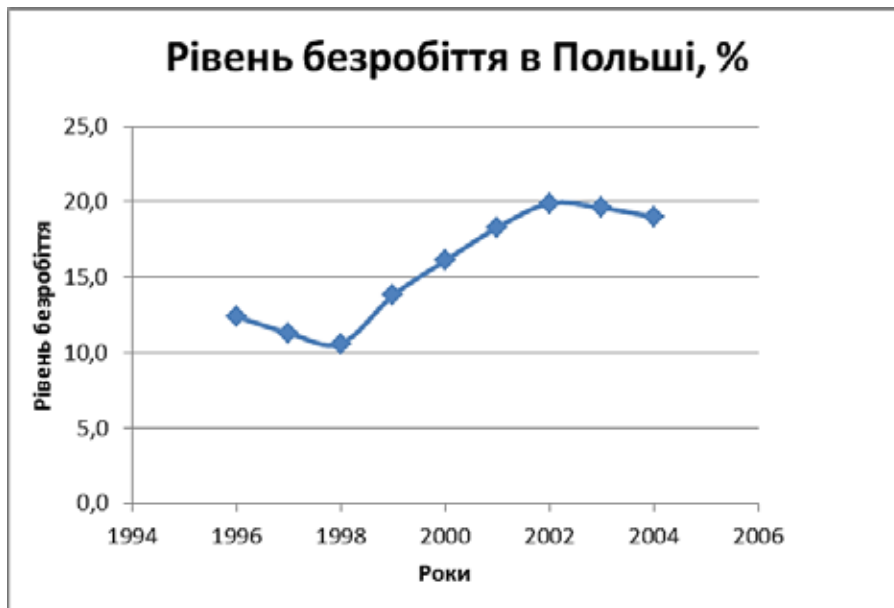

Рис. 1. Рівень безробіття в Польщі (1994–2004 р.) [7]

Рис. 2. Розмір номінального ВВП в Польщі (1994–2004 рр.) [7]

Тенденції зміни експорту та імпорту схожі. З 1998 року і до 2004-го обсяг експорту та імпорту збільшувався з незначними коливаннями (рис. 4).

Державний борг Польщі незначно зменшувався у процентному відношенні до ВВП до 2000 року. Після цього до 2003 року спостерігалось його зростання, а після 2003-го – знову зменшення (рис. 5).

Насправді у поляків було багато страхів з приводу вступу в ЄС, пов'язаних із тогочасною ситуацією. Розглянемо ці страхи.

Перший з них – втрата земель. У Польщі не було такої серйозної колективізації, як в СРСР. Польські фермери дуже прив'язані до своєї землі. І перший міф, який з'явився, був таким: «Коли ми вступимо до ЄС, придуть іноземці (німці) і скуплять нашу землю, тому що у них багато грошей, а наша земля дуже дешева».

Що стосується політиків, то вступу до ЄС у Польщі «боялася» така політична сила, як «Самооборона». У кінці 1990-х – на початку 2000-х років «Самооборона» була серйозною

Рис. 3. Інфляція в Польщі (1994–2004 рр.) [7]

Рис. 4. Обсяг експорту та імпорту Польщі (1994–2004 рр.) [7]

політичною силою. Вона отримала хороший результат на виборах, увійшла в парламент і навіть стала частиною правлячої коаліції разом із правою консервативною партією Ярослава Качинського. Як політична сила «Самооборона» зросла на протестах фермерів, які, боячись вступу в ЄС, блокували дороги і влаштовували акції протесту.

Другий серйозний міф, який тоді з'явився в Польщі, – це істотне погіршення становища фермерів. Йшлося вже не тільки про землі: окремі політики стверджували, що після вступу в ЄС Захід завалить Польщу дешевими продуктами, а польські фермери не зможуть конкурувати з французькими або німецькими фермерами, які отримують серйозні дотації

від ЄС. Вони говорили, що польські фермери не зможуть просто так отримувати ці дотації.

Існував ще третій страх: ціни підуть вгору, все буде дорого. Це було пов'язано з тим, що поляки тоді дуже мало знали про ЄС і думали, що інтеграція в ЄС означає одночасно і вступ у євросону. Хоча це зовсім не так. Перед вступом окремі політики лякали поляків, стверджуючи, що ті будуть жебраками в ЄС. На цьому вони заробляли собі дуже великий політичний капітал.

Структура ВВП за галузями економіки та кількістю зайнятих має дещо парадоксальний вигляд (рис. 6, 7):

За цими показниками можна дійти низки висновків:

Рис. 5. Державний борг Польщі (1994–2004 рр.) [7]

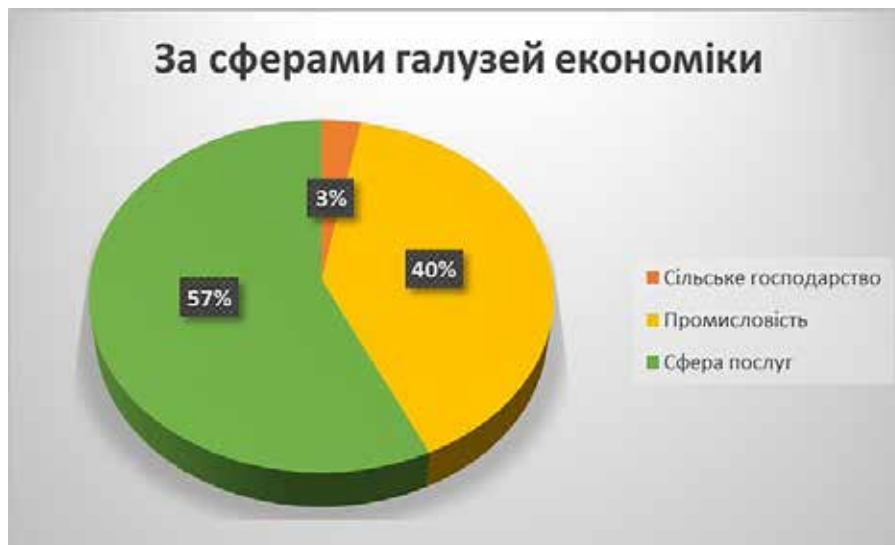

Рис. 6. Структура ВВП Польщі [7]

– в країні існують проблеми з інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва, тому що кількість зайнятих у сільському господарстві суттєво перевищує частку сільськогосподарського виробництва у структурі ВВП;

– суттєво важливою для економіки країни залишається промисловість;

– країна поки що не досягла постіндустріального рівня розвитку.

Польща проводить політику лібералізації економіки з 1990 року, її економіка була єдиною в ЄС, яка уникла рецесії у період кризи 2008–2009 років. Хоча членство в ЄС і доступ до структурних фондів ЄС дали потужний імпульс для економіки з 2004 року, ВВП на одну особу залишається значно нижчим за

середній показник по ЄС. Рівень безробіття зараз нижчий, ніж середній показник по ЄС, але є досить високим – у 2014 році безробіття досягало рівня 12%. Довгострокові проблеми Польщі включають диверсифікацію енергобалансу і джерел живлення Польщі, а також припинення відтоку освічених молодих поляків до інших держав-членів ЄС.

Протягом останніх років залишається низьким рівень інфляції, що позитивно впливає на економічну кон'юнктуру:

1. У зовнішній торгівлі Польщі зростають обсяги експорту, у 2014 році експорт країни вартував понад 210 млрд дол.

2. У структурі експорту переважають машини і транспортне обладнання – 38%, інші промис-

Рис. 7. Структура ВВП Польщі [7]

лові товари – 41%, продукти харчування – 21%. Імпорт становив 198,5 млрд дол. У структурі імпорту переважають машини і транспортне обладнання – 38%, інші промислові товари – 21%, хімікати – 15%, енергоносії – 26%. Головним торговим партнером є Німеччина. Одним із головних партнерів залишається Росія.

3. Важливою тенденцією у розвитку економіки Польщі є зростання частки малого і середнього бізнесу. Ба більше, саме малий і середній бізнес стали локомотивом економічного зростання.

Польща є крупним виробником автомобілів та побутової електроніки, але всі ці виробництва пов'язані з інвестиціями світових брендів у виробничі потужності країни. У 2014 році у Польщі було вироблено 23,1 млн побутових приладів. Країна є найбільшим виробником складної побутової техніки у Європі, обігнавши такі країни, як Італія та Німеччина (традиційні постачальники цих товарів на світовий ринок). 70–80% від усього обсягу складної побутової техніки, виробленої у Польщі, постачається на ринки інших європейських країн [7].

З важкої промисловості для економіки Польщі важливою залишається чорна металургія та мідна промисловість. Цьому, звичайно, сприяють запаси мідних руд та коксівного вугілля у Верхній Сілезії.

Непрості часи переживає польська вугільна промисловість. Польські ЗМІ повідомляють, що влада країни найближчим часом буде змушена звільнити близько п'яти тисяч шахтарів. Такі заходи пов'язані з вимогами Євросоюзу, влада якого зайнялася реструктуризацією всіх польських шахт.

Варто відзначити, що це буде найбільша модернізація гірничодобувної промисловості в Польщі за останні кілька десятиліть. Передбачається, що настільки масові звільнення приведуть до масових протестів, якщо влада не зможе знайти альтернативні робочі місця для звільнених гірників.

Через два роки Варшава отримала більш прихильні оцінки.

Інфляція становила всього 2,8%. Польща стала однією з трьох країн, в яких були найкращі показники стабільності цін. Проте Рада міністрів вирішила, що країна не виконала бюджетний критерій [1, с. 253]. В останньому звіті за 2010 рік критикувалися дії Національного банку Польщі та було відзначено, що Польща не виконує всіх критеріїв. Інфляція з квітня 2009 року до березня 2010 року становила 3,9%, що на 1% вище від норми. Причинами інфляції було зростання цін на продукти харчування, енергетичні носії, підвищилися податки (акциз, ПДВ та податок від азартних ігор). Дефіцит бюджету становив 7,1% (на 3% вище від встановленого). Показник державного боргу був нижчим, ніж вимагалось – 51% (норма – 60%). Погіршилася міжнародна інвестиційна позиція Польщі: з 30,7% ВВП у 2000 році до 59,5% ВВП у 2009 році. Європейська Комісія дала пораду Польщі більшу увагу приділяти стабілізації цін. Право Польщі поки що не виконує всіх вимог стосовно незалежності Національного банку, інтеграції права з Євросистемою [2, с. 45]. Згідно зі всіма звітами Європейської комісії, Польща не виконує критеріїв конвергенції. З боку Варшави пролунали натяки, що валютна інтеграція більше схожа на політичну. Проте якщо про-

аналізувати ставлення польської влади та суспільства до питання прийняття євро, то вони досить неоднозначні. Дискусія розгортається саме навколо переваг, які отримає Польща від єврозони, та втрат, які матиме країна внаслідок цього. Національний банк Польщі опублікував «Звіт про повну участь Республіки Польща в третьому етапі Європейського валютного союзу», в якому детально розписав переваги та втрати від спільної валюти.

Серед переваг, які отримає Польща від приєднання до єврозони, – зменшення валютно-курсowego ризику, поживлення торгівлі, покращення іміджу Польщі, зріст напливу інвестицій, конкурентні переваги. Звісно, найбільш зацікавлені у запровадженні євро підприємці, оскільки саме ці чинники сприятимуть провадженню бізнесу.

До загроз, що виникнуть після запровадження євро, належить втрата незалежної монетарної політики, втрата суверенної економіки, а також тимчасовий спад ВВП, зростання цін.

Інтеграція України до Європейського Союзу – надзвичайно складний і досить тривалий процес. У сьогодишніх умовах євроінтеграційні прагнення України не є сприятливими. Реалізації намірів нашої країни заважають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Зовнішні пов'язані з тим, що ЄС переживає інтенсивне кількісне і не завжди якісне поповнення завдяки постсоціалістичним країнам. Внутрішні чинники виражаються у протиставленні всередині владних структур, глибокій економічній кризі, відсутності ефективних економічних та інституційних реформ.

Проте для того, щоб цей інтеграційний процес, про який говориться, відбувався ефективно, варто подивитися, як наші сусіди здійснили це. І в цьому аспекті найбільш прийнятним для України, безсумнівно, є досвід Польщі. Адже за всіма параметрами Польща найбільш схожа на Україну з усіх держав Центрально-Східної Європи, які не так давно стали членами Союзу.

Політико-економічні відносини між Україною і Європейським Союзом пройшли складний шлях від країни з перехідною економікою до отримання від ЄС у грудні 2005 р. статусу країни з ринковою економікою. У період 2005–2008 рр. основним документом співпраці між Україною і Союзом був План дій, який передбачав досягнення нашою країною за цей час певних пріоритетів. Планом дій передбачалося наблизити українське суспільство до вимог і стандартів, чинних у країнах ЄС. Перед Україною постали ті ж завдання, до вирішення яких Польща приступила в 1991 р.

Висновки з цього дослідження. Процес інтеграції Польщі до Європейського Союзу був успішним завдяки демонструванню нею послідовних і наполегливих дій, незалежно від того, хто очолював уряд чи був президентом країни. Приєднання до ЄС стало можливим завдяки прогресивним поглядам громадянського суспільства, церкви, профспілок, інших недержавних організацій на євроінтеграцію. Важливим чинником стало сприяння провідних країн ЄС, насамперед Німеччини і Франції. Щоб досягти оптимізації відносин із Європейським Союзом, Україна повинна:

- добре засвоїти досвід країн Центральної Європи і Балтії, особливо Польщі, яка впевнено проводила переговорні процеси про вступ до ЄС, оперативно вирішувала внутрішні соціально-економічні проблеми;

- нове українське державне керівництво має чітко задекларувати незмінність зовнішньо-політичного курсу на євроінтеграцію, проводити відкриту, прозору і зрозумілу для своїх громадян і світу інтеграційну політику, сповідувати європейські норми і стандарти життя;

- розробити чітку програму дій уряду з виконання угоди про асоціацію «Україна – ЄС» і механізми її реалізації.

Варто пам'ятати, що ефективність виконання взятих на себе зобов'язань є своєрідним індикатором для Європейського Союзу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Introduction of the euro in the new Member States: Summary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_307_sum_en.pdf
2. Niemcy chcą Polski i Czech w strefie euro [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,8815786,Niemcy_chca_Polski_i_Czech_w_strefie_euro.html
3. Вступ Польщі до Євросоюзу, НАТО та його наслідки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bintel.com.ua>
4. Вступ Польщі до ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.km.ru>
5. Державний борг Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ereport.ru>
6. Дорога до Євросоюзу: як Польща обігнала Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.espresso.tv>
7. Міжнародна статистика, офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ereport.ru/>